

Lychnari

Verkenningen in het Griekenland van nu

Zomer 2020 - nummer 2
Losse nummers € 12,75
www.lychnari.nl

Griekse zomer geopend?

Kafenía op slot en andere Griekse coronaverhalen | Onderdegronds Griekenland | 100 jaar na de moord op Ion Dragoumis | Pontisch in hart en ziel en maag | De originele Zorbás | Geheimen van het Stymfalische meer | Cycladisch muurdraakje | De verlokkingen van de outi

Από το κακό στο χειρότερο

Στο Lychnari του 2003 είχαμε αναφερθεί σε 3 επεισόδια στην ανακάλυψή μας ενός νησιού των Κυκλάδων, τη Σύρο, και πως αποφασίσαμε να μετακομίσουμε μόνιμα εκεί. Γράψαμε με κάθε λεπτομέρεια για την αγορά ενός ερειπίου και πως τελικά ύστερα από μεγάλη προσπάθεια το μετατρέψαμε ως δια μαγείας σε ένα μικρό σπίτι αληθινό στολίδι. Κοιτάζοντας πίσω είναι μια παράξενη και υπέροχη αλληλουχία γεγονότων, γιατί η πρώτη εντύπωση που αποκομίσαμε από το νησί, μόνο έμπνευση δεν μπορούσε να μας προκαλέσει. Ο κύριος ένοχος ήταν εκείνο το φόντο από σίδηρο και τσιμέντο των ναυπηγείων του Νεωρίου, με ένα έντονα φωτισμένο και σκουριασμένο δεξαμενόπλοιο μέσα στην ξηρή δεξαμενή.

LIENKE AND ANKE VAN NUGTEREN

Σίγουρα θα αναρωτιέστε, γιατί τότε αποβιβάστηκαν αυτές οι κυρίες, αντί να συνεχίσουν το ταξίδι τους σε ένα πιο γοητευτικό νησί, στη διαδρομή προς Σαντορίνη. Γιατί έπρεπε να εκπληρώσουμε μια υπόσχεση που είχαμε δώσει σε κάτι φίλους μας στην Αθήνα, προκειμένου να κερδίσουμε ένα περίεργο στοίχημα. Επιπλέον, κατά μήκος της προκυμαίας, μας καλούσε μια αφθονία από ταράτσες. Χάρη σε αυτούς τους φίλους μας, ξέραμε ότι πίσω από αυτές τις ταράτσες κρυβόταν μια ζωντανή πόλη χτισμένη με την αρχιτεκτονική του 19^{ου} αιώνα. Ανακαλύψαμε πολυσύχναστους δρόμους, μοντέρνα μπαρ και εστιατόρια αλλά και ζεστές παραδοσιακές ταβέρνες, ένα θέατρο, δύο κινηματογράφους, μια μαρμάρινη πλατεία περιτριγυρισμένη από την μεσαιωνική πόλη της Άνω Σύρου. Ήταν σαν να τραβάς την κουρτίνα και να σου αποκαλύπτεται ένα υπέροχο σκηνικό.

Το ελληνικό μας σπίτι

Επιλέξαμε ένα σημείο στην άκρη της Άνω Σύρου, χωρίς αυτοκίνητα και με ανεμπόδιση θέα στους λόφους αλλά και σε μέρος του λιμανιού, που περιελάμβανε και το ναυπηγείο του Νεωρίου, μιας και αυτό ανήκε στη συνολική εικόνα, είτε μας άρεσε είτε όχι. Συνειδητοποιήσαμε ότι αυτή η βιομηχανία ήταν ένας από τους λόγους που το συγκεκριμένο νησί παρέμενε ζωντανό ανεξαρτήτως εποχής, ακόμη και χωρίς τουρίστες.

Το ερείπιο που αγοράσαμε υπέστη μια πραγματική μεταμόρφωση και έφτασε επιτέλους η μέρα που θα μπορούσαμε να μετακομίσουμε στο ελληνικό μας σπίτι. Με την κάθε νέα μέρα απολαμβάναμε την υπέροχη θέα, για την οποία ο Χανς Κρίστιαν Άντερσεν έγραψε ήδη το 1841: 'Είναι τόσο όμορφο το πώς η κάτω πόλη και το λιμάνι απλώνονται προς το μικρό νησί με το λευκό φάρο'. Άλλα σπουδαία πλεονεκτήματα της ζωής στην Άνω Σύρο ήταν ο καθαρός αέρας και ιδιαίτερα η σιωπή, η οποία διακόπτονταν μόνο από τα σφυρίγματα των πλοίων που ανακοίνωναν την άφιξη ή την αναχώρησή τους, από τα κουδούνια των προβάτων και των κατσικιών που έβοσκαν στις πλαγιές πίσω από το σπίτι και όταν φυσούσε νοτιάς, από το βουητό της πόλης. Το ναυπηγείο δεν μας ενοχλούσε. Είχαμε εξοικειωθεί με την θέα του. Εκείνη την εποχή δεν είχαμε ιδέα για τις πολύ ρυπογόνες εργασίες που γίνονταν στο ναυπηγείο. Η κίνηση των ρυμουλκών κάθε φορά που επρόκειτο να μπει ένα πλοίο στο λιμάνι για επισκευή ή όταν μετά από

τις εργασίες ήταν έτοιμο να αναχωρήσει για το ταξίδι του και εκείνα ήταν σε ετοιμότητα για να το οδηγήσουν έξω στη θάλασσα, μας θύμιζε νεογέννητα παπάκια που κολυμπούσαν γύρω από τη μαμά τους. Συχνά, κατεβαίνοντας το λόφο, διακόπταμε τον περίπατό μας, για να χαζέψουμε τον ακούραστο χορό των κίτρινων και μπλε γερανών. Φτάνοντας στην προκυμαία, στο σημείο όπου ο δρόμος κάνει μια απότομη στροφή αριστερά, η θέα του κόλπου αποκρύπτεται ξαφνικά από ένα χαλύβδινο τείχος. Σιγά σιγά συνηθίσαμε στη θέα των τεράστιων δεξαμενόπλοιων, η πρύμνη των οποίων υψώνεται σχεδόν απειλητικά δίπλα από την Πυροσβεστική Υπηρεσία, από το σταθμό των λεωφορείων, τις βεράντες των καφέ, εν ολίγοις... στην είσοδο της πόλης! Όπως είναι φυσικό τα πιο δημοφιλή μέρη βρίσκονται εκεί που δένουν τα πλοία, ακριβώς δίπλα από το ναυπηγείο.

Τα ελληνικά ναυπηγεία

Το νησί ξεκίνησε και συνεχίζει να ευημερεί από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Αυτή η ευημερία οφείλεται κυρίως στο φυσικό του λιμάνι, ο κόλπος όπου στις όχθες του η νέα πόλη, η Ερμούπολη, που πήρε το όνομά της από το θεό του εμπορίου Ερμή, απλώθηκε προς τους γύρω λόφους. Το ναυπηγείο Νεώριο ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1861. Τα πρώτα ατμοκίνητα πλοία της Μεσογείου, κατελκύστηκαν από τις εγκαταστάσεις του. Όμως, περίπου στα μέσα του προηγούμενου αιώνα, η βιομηχανία δέχτηκε ένα μεγάλο πλήγμα, όταν ναυπηγικές εργασίες ξεκίνησαν να γίνονται πλέον στον Πειραιά.

Το δεύτερο χτύπημα ήρθε με την έναρξη της κρίσης. Στα χρόνια που ακολούθησαν η ησυχία επικρατούσε σταδιακά στο λιμάνι. Από το μπαλκόνι μας σπάνια βλέπαμε κάποιο πλοίο στις δεξαμενές του ναυπηγείου. Από το 2011 παρατηρούσαμε ότι το πολύ μέχρι δυο πλοία βρίσκονταν ταυτόχρονα μέσα στο ναυπηγείο. Οι εργασίες ήταν κυρίως επισκευαστικές και το καταλαβαίναμε από τους θορύβους που έρχονταν από την 'κοιλιά του ασθενούς'.

Στο Lychnari 2017-3 είχαμε γράψει για την χαμένη ευκαιρία του Νεωρίου, που παρέμενε στάσιμο από την δεκαετία του '60. Με μια καλύτερη πρόβλεψη και λιγότερη ανάμειξη των εταιρειών παραγωγής πετρελαίου, το ναυπηγείο θα μπορούσε να έχει μια δεύτερη ζωή ως παραγωγός ηλεκτρικών αυτοκινήτων.

Ήρθε το 2012. Η κρίση έκανε τον κόμπο όλο και πιο σφιχτό. Μερικές φορές οι δεξαμενές έμειναν άδειες για ολόκληρες εβδομάδες. Ένα πλήγμα για περισσότερους από τετρακόσιους εργαζόμενους που απασχολούνταν στο ναυπηγείο. Αλλά ξαφνικά και απρόσμενα, άλλο ένα ακόμη σκουριασμένο πλοίο εμφανιζόταν. Όλο και λιγότερες επισκενές πραγματοποιούνταν. Τη θέση τους έπαιρναν όλο και περισσότερο οι εξαιρετικά ρυπογόνες εργασίες της εξωτερικής συντήρησης του πλοίου: αμμοβολές για την αφαίρεση της σκουριάς και βαφές με ψεκασμό. Ο χορός των γερανών σταμάτησε. Μερικές φορές οι εργαζόμενοι έπρεπε να περιμένουν μήνες για να πληρωθούν και φυσικά δεν τολμούσαν να απεργήσουν, φοβούμενοι μη χάσουν τη δουλειά τους ή ακόμα και την σύνταξή τους. Η διεύθυνση της εταιρείας αδυνατούσε να πληρώσει τους λογαριασμούς του νερού κι έτσι η παροχή νερού διεκόπη. Λίγο αργότερα, συνέβη το ίδιο και με την ηλεκτροδότηση. Αυτό ήταν το τέλος. Το ναυπηγείο έκλεισε. Γειτονικά καταστήματα, μεταξύ των οποίων και το μεγάλο σούπερμάρκετ του Νεωρίου, έκλεισαν κι' αυτά. Λυπηθήκαμε πολύ για τους ανθρώπους που έχασαν τη δουλειά τους, αλλά ήμασταν επίσης και αισιόδοξοι, γιατί... αυτό δεν θα ήταν Ελλάδα, αν οι πιο άγριες φήμες δεν κυκλοφορούσαν. Τα ναυπηγεία και οι εγκαταλελειμμένες αποθήκες θα γίνονταν, όπως αυτά στη Θεσσαλονίκη, ένα πολιτιστικό *port of call* με γκαλερί τέχνης, μπαρ και εστιατόρια με βεράντες στην προκυμαία, ένα κινηματογράφο... Και γιατί όχι και ένα κινηματογραφικό στούντιο: 'Σύρος: το Hollywood της Ελλάδας'; Όχι; Τότε μια πολυτελής μαρίνα με εγκαταστάσεις επισκευής των σκαφών που θα προσέφερε πολλές θέσεις εργασίας στους έμπειρους πρώην εργαζόμενους των ναυπηγείων. Και πάλι όχι; Εντάξει: ένας χώρος στάθμευσης, μιας και υπάρχει τεράστια έλλειψη στο νησί. Η ίσως ένας συνδυασμός των παραπάνω, μαζί και με άλλες περιβαλλοντικά φιλικές δραστηριότητες, δημιουργώντας πολλές νέες και 'καθαρές' θέσεις εργασίας στο νησί.

Στα αμερικάνικα χέρια

Τα ναυπηγεία παρέμειναν κλειστά για ενάμιση χρόνο. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, απολαύσαμε απόλυτη ηρεμία και καθαρό αέρα, όπως άλλωστε θα περίμενε κανείς από ένα νησί στο Αιγαίο. Στις αρχές του περασμένου έτους, πήραμε το βραδινό καράβι από τον Πειραιά για τη Σύρο. Το πλοίο μας έδεσε ακριβώς δίπλα σε μια λευκή άδεια δεξαμενή, λουσμένη σε φώτα που την έκαναν να φαίνεται σαν πολυτελές κρουαζιερόπλοιο. Σε αυτό το φωτεινό λευκό φόντο, το όνομα *NEORION SHIPYARDS* ήταν γραμμένο με μαύρα γράμματα, δίπλα από ένα άγνωστο έμβλημα με το όνομα *ONEX*. Την επόμενη μέρα πήγαμε να εξερενήσουμε. Στην πύλη του ναυπηγείου, υπό αυστηρή επιτήρηση, κυμάτιζε η αμερικανική σημαία δίπλα στην ελληνική και την ευρωπαϊκή. Τρία πλοία μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων – γιγαντιαία ακόμη και χωρίς το φορτίο τους– βρίσκονταν στις αποβάθρες με τα σκουριασμένα κύτη τους σε έντονη αντίθεση με την εκθαμβωτική εξωτερική όψη της εταιρείας. Μάθαμε ότι η *ONEX SYROS SHIPYARDS S.A.* είναι ελληνική εταιρεία που ιδρύθηκε στο Χαλάνδρι της Αθήνας το 2018. Μας είπαν ότι η εταιρεία αυτή είναι στην πραγματικότητα μια ελληνοαμερικανική εταιρεία, με αρχικό μετοχικό κεφάλαιο 24.000 €. Ο Πρέσβης των ΗΠΑ στην Ελλάδα έχει δηλώσει μεγάλος υποστηρικτής αυτής της 'μεγάλης αμερικάνικης επένδυσης' στη Σύρο. Ωστόσο, η διοίκηση έχει καταστήσει σαφές ότι πρώτα θα πρέπει να εξοφληθούν τα χρέη, πράγμα που σημαίνει ότι δυστυχώς είναι υποχρεωμένοι να αναλάβουν και 'βρώμικη δουλειά'. 'Σε αυτό το σημείο δεν μπορούμε να έχουμε την πολυτέλεια της επιλογής'. Έχει περάσει μισός χρόνος. Ο θόρυβος της αμμοβολής είναι σταθερός και, ακόμη και στο λόφο μας, είναι εκκωφαντικός. Είναι διαρκής, μέρα νύχτα, ακόμα και τις Κυριακές και τις αργίες. Κάποιες φορές στο

ναυπηγείο υπάρχουν για επισκευή επτά ή οκτώ πλοία ταυτόχρονα. Εκείνες τις μέρες, ένα πολύ επικίνδυνο πέπλο αμμοβολής απλώνεται πάνω από το λιμάνι. Περιέχει σκουριά και παλιά αντιρρυπαντικά χρώματα. Ανάλογα με την κατεύθυνση του ανέμου, το πέπλο καλύπτει μεγάλες περιοχές της Ερμούπολης και ανεβαίνει προς τα πάνω στο λόφο της Άνω Σύρου. Προφανώς, η επιχείρηση ακμάζει. Όταν φυσάει νοτιάς, ο λαϊμός και τα μάτια ερεθίζονται και στον κάποτε καθαρό αέρα της παλιάς πόλης μπορεί κανείς να εντοπίσει την μυρωδιά χημικών. Εκείνες τις μέρες συχνά πρέπει να σκουπίζουμε ένα στρώμα σκόνης - ένα μείγμα άμμου και σκουριάς - από το μπαλκόνι και το αίθριο. Αυτή η σκουριά συσσωρεύεται κάτω από τον ανοιχτό ουρανό μεταξύ του ναυπηγείου και του παλιού καρνάγιου, ένα μικρό λιμάνι όπου επισκευάζονται παραδοσιακά ξύλινα ψαροκάικα. Εδώ βρίσκονται μερικές από τις πιο δημοφιλείς ταβέρνες του νησιού. Η δική μας αγαπημένη με την επωνυμία *το Καρνάγιο*, που ανήκε σε έναν Νορβηγό, έκλεισε για προφανείς λόγους. Η βρώμικη δουλειά γίνεται από ομάδες ντόπιων και ξένων εργατών. Ακούγεται ότι, μερικές φορές, εργάζονται για δεκαέξι ώρες την ημέρα, με υψηλό μισθό, αλλά χωρίς σταθερή σύμβαση με την *ONEX SYROS SHIPYARDS S.A.* Προσλαμβάνονται από μια τρίτη υπεργολαβική εταιρεία και πηγαίνουν για δουλειά ανάλογα με τις ανάγκες. Οι ίδιοι οι νησιώτες δεν ωφελούνται από την παρουσία των ξένων εργατών: προφανώς, ζουν σε κακές συνθήκες και στέλνουν το εισόδημά τους στις οικογένειές τους, στο Πακιστάν, τη Ρουμανία, τις Φιλιππίνες... Κανείς δεν πιστεύει ότι θα υπάρξει κάποια βελτίωση. 'Αυτό είναι Νιγηρία!' ακούγεται όλο και περισσότερο.

Η βρώμικη δουλειά

Δεν υπάρχει καμία διαμαρτυρία για την περιβαλλοντική ρύπανση και τους σχετικούς κινδύνους για τη δημόσια υγεία που αμφότερα προκαλούνται από τις τοξικές ουσίες που απελευθερώνονται στην ατμόσφαιρα και στη θάλασσα κατά τη διάρκεια των αμμοβολών και των βαφών. Από τον περασμένο Οκτώβριο, είμαστε μέρος μιας ομάδας διαμαρτυρόμενων πολιτών που τότε ήταν περίπου εκατόν πενήντα άτομα. Οι άνθρωποι στο νησί φοβούνται για αντίποινα. Λαμβάνουν τηλεφωνήματα ή προσωπικές επισκέψεις και τους ζητείται να μην τα βάζουν με το Νεώριο. Αν παρακούσουν, οι επιχειρήσεις τους μπορεί να χάσουν πολλούς πελάτες. Αυτό θα μπορούσε να σημαίνει ότι πολλά χρήματα καταβάλλονται σε δωροδοκίες. Παρ' όλα αυτά, παραδοσιακά μέχρι σήμερα, ένα μεγάλο μέρος του νησιού εξαρτάται από το ναυπηγείο. Κατά τη διάρκεια μιας από τις συγκεντρώσεις ακούσαμε έναν παιδίατρο από την Πάτρα που ανέφερε τρομακτικά στοιχεία, όπως ότι ο αριθμός των περιπτώσεων καρκίνου στα παιδιά στη Σύρο είναι από τους υψηλότερους σε ολόκληρη την Ελλάδα. Ένας γιατρός από την Αθήνα δηλώνει: 'Θα μπορούσε να γεμίσει μια ολόκληρη πτέρυγα του νοσοκομείου Ευαγγελισμός με ασθενείς μόνο από τη Σύρο που υποφέρουν από πνευμονική νόσο'. Στο νησί επίσης, είναι κοινό μυστικό ότι το *Αντικαρκινικό Νοσοκομείο Μεταξά* στον Πειραιά δέχεται μεγάλο αριθμό περιπτώσεων καρκίνου από τη Σύρο. Έχουμε ελέγξει το περιεχόμενο των δύο τοπικών εφημερίδων του τελευταίου εξαμήνου: αναφέρουν πολλά παράπονα για παράνομη απόρριψη σκουπιδιών, λακκούβες στους δρόμους, ελαττωματικές αποχετεύσεις... Από όλα, εκτός από τη ρύπανση που προκαλείται από το ναυπηγείο. Φήμες λένε ότι η *ONEX* μοιράζει πολλά χρήματα. Οι διαμαρτυρόμενοι δεν βγάζουν άκρη, ούτε με την διοίκηση της *ONEX*, ούτε και με τον δήμο Σύρου. Και οι δύο, απλά αγνοούν τα στοιχεία και τις αναφορές: 'Απλώς δοκιμάστε να αποδείξετε αυτό που κάνουμε'. Πώς; Μέσω νομικής διαδικασίας; Είναι δύσκολο να τα βάλει κανείς με το στρατό των δικηγόρων της *ONEX*, καθώς και τους πολιτικούς υποστηρικτές της τόσο στο επίπεδο της τοπικής αυτοδιοίκησης όσο και

στο επίπεδο της κεντρικής κυβέρνησης.

Αλλά ξαφνικά υπάρχει ελπίδα: πρώτα απ' όλα, το άρθρο στην εφημερίδα *Η Καθημερινή* της 5ης Φεβρουαρίου. Σε αυτό το άρθρο παρουσιάζονται πολύ ανησυχητικά στοιχεία. Το ποσοστό βαρέων μετάλλων στον πυθμένα της θάλασσας στο λιμάνι, υπερβαίνει κατά πολλές φορές το επιτρεπόμενο μέγιστο όριο. Ο δημοσιογράφος δεν αναφέρει ονόματα, ούτε αναφέρει για την μόλυνση του αέρα, αλλά σε κάθε περίπτωση είναι μια αρχή. Βάσιμα μπορεί να σκεφτεί κανείς, ότι η ρητορική ερώτηση 'Ποιος είναι ο ένοχος;', δεν μπορεί να μένει αναπάντητη για πολύ καιρό ακόμα. Μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα διαβάζουμε στο *syrostopday* ότι το ναυπηγείο πρόκειται να γίνει ξανά μια πραγματική ναυπηγική βιομηχανία. Ενθουσιαστήκαμε! καλύτερα ο θόρυβος που προκαλείται από την κατασκευή/μετασκευή των πλοίων, από το να συνεχίσουμε να υποφέρουμε κάτω από τις παρούσες συνθήκες. Στη συνέχεια, όμως, διαβάσαμε την πομπώδη πεζογραφία ότι τελικά η είδηση αφορά σε μια πρόσφατη συνεργασία με το Ισραήλ, για την κατασκευή πολεμικών πλοίων! Στις φωτογραφίες βλέπουμε αυτό-ικανοποιημένους υπουργούς από την Αθήνα, μαζί με επιχειρηματίες από τις ΗΠΑ και το Ισραήλ. Αυτές τις μέρες, πλοία που βρίσκονται στις δεξαμενές του ναυπηγείου προέρχονται από ισραηλινά λιμάνια. Ο μοναδικός σκοπός της παρουσίας τους στη Σύρο (διαβάστε 'Νιγηρία'), είναι για να κάνουν αμμοβολή και να βαφτούν. Αυτή είναι η κατάσταση που επικρατεί, αυτή τη στιγμή που γράφουμε το παρόν. Εν τω μεταξύ, το ναυπηγείο συνεχίζει την εξαιρετικά ρυπογόνα και μερικές φορές παράνομη δραστηριότητά του. Ο θρήνος των ανθρώπων της Σύρου ακούγεται όλο και πιο απελπιστικός: 'Πνιγόμαστε και μας πνίγουν!' 🤿

The photographer wishes to remain anonymous.